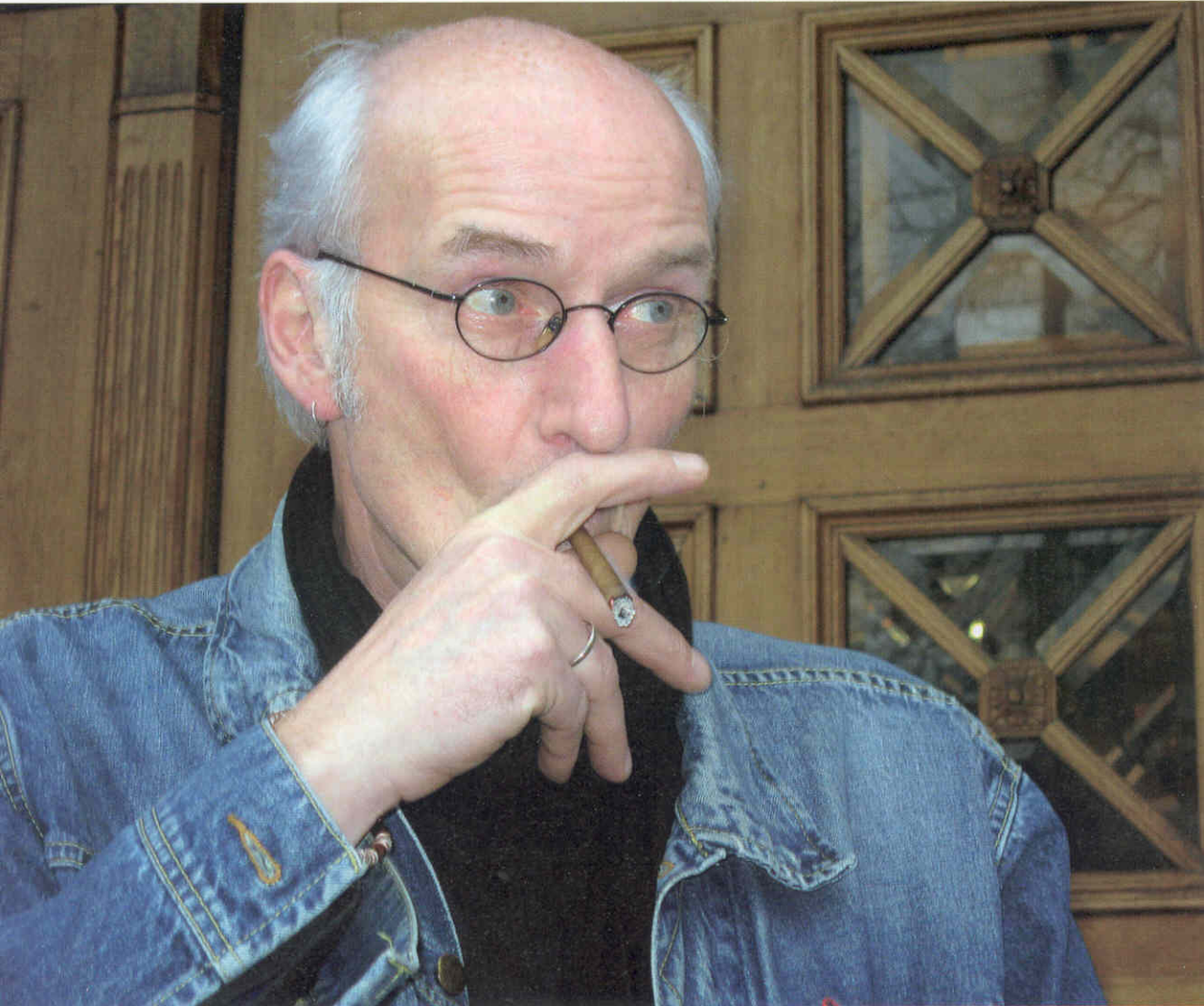

Huumehaittojen vähentämisen pioneeri:

Kunnioitus on tärkein työkalu

Hollantilainen Theo van Dam on pitkän linjan kansalaisaktivisti ja huumehaittojen vähentämistyön pioneeri. Hänen missionsa on luoda kontakteja huumeidenkäyttäjiin ja opastaa heitä pitämään parempaa huolta itsestään ja muista. Auttamistyön perusasia on kunnioitus, van Dam muistuttaa.

TEKSTI & KUVAT: AULI SAUKKONEN

Hollannissa toimii nyt seitsemän huumeidenkäyttäjien yhdistystä. Theo van Dam sanoo, että ei ole helppoa saada käyttäjiä toimimaan yhdessä ja vertaistoimijoina.

Nyt 53-vuotias Theo van Dam puuhasi huumehaittojen vähentämisen parissa jo 30 vuotta sitten, kun Suomessa oli vasta havahduttu siihen, että laittomien huumeiden käyttäjiä on ylipäänsä olemassa. Hän oli mukana mm., kun Amsterdamiin perustettiin ensimmäinen neulojenvaihtopaikka. Se sai alkunsa huumeidenkäyttäjien oman aktiivisuuden tuloksena.

– Amsterdamin paikallishallinto oli todennut, ettei neulojenvaihtoon ole rahaa. Päätimme sitten, että valtaamme vähäksi aikaa kaupungintalon kaikki yleisövesat. Laitoimme niiden oviin kyltit, joissa luki ”Huom! Tämä wc voi olla infektoitunut hepatiitista”.

Ja rahaa neulojenvaihtoon alkoi löytyä.

Operaatio on esimerkki ”aktiosta” tai ”luovasta demonstraatiosta”, joista van Dam kertoo innostuneesti. Joskus jopa shokkivaikutus voi olla hyvä keino saada asioita aikaan.

Yhteentörmäyksiä riittänyt

Theo van Dam sanoo aloittaneensa huumeidenkäytön 15-vuotiaana. Hän käytti heroiniä kymmenen vuotta päivittäin ja hymähtää, että elämä oli jonkin verran kaoottista.

– Ajattelin, että minulla on oikeus tehdä ruumiillani mitä haluan, vaikka kuitenkin jo silloin aloin vastuuttaa ihmisiä itsestään. 25-vuotiaana lopetin. Sitä edelsi 1,5 vuoden jakso, jolloin tulin hoi-

toon ja lähdin hoidosta. Se on varmaan samanlaista kaikkialla. Jossain vaiheessa ajattelin, olenko addiktoitunut vieroitushoitoon ja sosiaalityöntekijöiden vastaanottoihin. Kysyin itseltäni, tätäkö haluan.

Theo van Dam näki lehti-ilmoituksen työpaikasta kriisikeskuksessa ja tuli valituksi työntekijäksi. Työpaikkahaastattelussa hän kertoi tietävänsä ainakin sen, mikä hoidossa ei toimi.

Theo van Dam tuntee huumemaailman ja käyttäjien maailman ja hänelle on kertynyt kokemusta myös käyttäjien maailman yhteentörmäyksistä muiden maailmojen kanssa. 1980-luvun alussa hän oli mukana hiv:n ehkäisyprojektissa. Kun van Dam halusi palkata projektiin töihin aktiivisesti huumeita käyttäviä, sitä vastustettiin. Emme voi palkata huumeidenkäyttäjää, hehän ostaisivat palkallaan huumeita, sanottiin. Kuka hyvänsä muukin voi käyttää palkkansa mihin ikinä haluaa, perusteli van Dam. Projektiin palkattiin kaksi huumeita käyttävää sillä ehdolla, että huumeiden välittäminen on kielletty.

Kun Theo van Dam halusi edetä opettamaan huumeidenkäyttäjille, miten huumeita käytetään turvallisemmin ja miten käytön riskejä vältetään, vastareaktio oli, että huumeidenkäyttäjät ovat pahoja, mutta sinä olet vielä pahempi!

– Suhtautuminen oli jopa aggressiivista. Siihen sanoin, että opetan ihmisiä pysymään hengissä ja suojelemaan itseään. Se hyväksi paitsi käyttäjille myös yhteiskunnalle.

Ihmiseltä voi myös kysyä, mitä aineita hän on ottanut. Jos hän luottaa sinuun, hän kyllä kertoo rehellisesti.

Kontaktoinnin ammattilainen

Theo van Dam muistuttaa haastattelun kuluessa moneen kertaan, että hän ei ole professionaali, hän on ihminen, joka opastaa ottamaan ensimmäisen askeleen. Vaikka käytätkin huumeita, voit huolehtia itsestäsi ja muista. Voit tuntea vastuuta.

Havahtuminen ja ensimmäinen askel vaatii monesti kontaktia, ja van Dam on kontaktoinnin ammattilainen. Hän kertoo eräällä matkallaan käyneensä entisessä Jugoslaviassa, jossa hänen piti pitää koulutus turvallisemmista huumeidenkäyttötavoista. Paikallinen kenttätyöntekijä ei onnistunut löytämään koulutettavia, mutta van Dam löysi kieltä taitamattomanakin entisen käyttäjän vainulla kahdeksan osallistujaa.

Yhtenä suurimmista saavutuksistaan hän pitää kansainvälistä huumeidenkäyttäjien päivää, jota vietetään 1. marraskuuta. Sen päätapahtumana oli konferenssi, jossa oli 200–300 osallistujaa useammasta eri maasta. Tapahtuman teemoja olivat riskikäyttäytymisen välttäminen ja vaikuttamistointi. Theo van Dam oli organisoimassa tapahtumaa seitsemänä vuonna. Viime vuonna sitä järjestetty, koska rahoitusta ei saatu.

Tällä hetkellä Theo van Damia työllistää mm. Rotterdamin yliopistossa järjestettävä huumetyön koulutus, jonne hän tuo huumeidenkäyttäjän näkökulmaa. Yksi tärkeimpiä teemoja on, miten huumeidenkäyttäjään otetaan kontaktia kunnioittavalla tavalla.

Maailma tarvitsee kunnioitusta

Kunnioitus on Theo van Damin lempipuheenaiheita. Jos hän voisi maailmaa jotenkin parantaa, hän lisäisi kunnioitusta ihmisten välillä.

– Asun pienessä kylässä, jossa minut tunetaan. Ajattelen, että kiva, jos tykkäät minusta, mutta vaikka et tykkäisikään, kunnioitus pitää olla. Kunnioittakaa minua, niin minä kunnioitan teitä. Naisten vapautusliikkeestä olen oppinut paljon, van Dam virnistää.

Theo van Dam sanoo tavanneensa sosiaalityöntekijöitä, jotka kohtelevat asiakkaitaan kunnioittaen. Silti se kunnioitus, josta hän puhuu, on jotakin jossain määrin toisenlaista. Se nousee vertaisuudesta, eikä ammatillisuuden usein korosta-

ma välimatka asiakkaisiin ole tarpeen. Siihen liittyy asia, josta van Dam puhuu käsitteellä ”connection from inside”.

– Esimerkiksi säännöt. En ymmärrä, miksi neulovaihtopisteissä pitää olla julkilausutut säännöt. Kyllähän ihmiset tietävät, miten pitää käyttäytyä. Käyttäytyään vain normaalisti.

Kerran Theo van Dam pyydettiin selvittämään, miksi eräässä ylläpitohoitopaikassa oli ongelmia.

– Joskus perusasiat unohtuvat. Siellä ihminen, jonka piti antaa lääkannokset, ei edes tervehtinyt. Hän vain jakoi annokset: 40 milligrammaa, 30 milligrammaa... Ihmiseltä voi myös kysyä, mitä aineita hän on ottanut. Jos hän luottaa sinuun, hän kyllä kertoo rehellisesti.

– Auttamistyötä tulisi tehdä sydämellä. On häpeä, kuinka monet työntekijät eivät käsitä, mitä on olla asunnoton, mitä on olla addiktoitunut, mitä on tuntea elävänsä kriisissä päivä toisensa jälkeen. Tai miltä tuntuu, kun kaikki vain puhuvat narkkareista.

Kenttätyöntekijät katoavat pukuihin

– Koulutuksissa ja seminaareissa kuulee joskus huumeidenkäyttäjien kanssa työtä tekeviltä, kuinka työ on raskasta ja hankalaa ja asiakkaat vaikeita. Itsekin alkaa tuntea alakulua sitä kuunnellessaan. Tulee mieleen sanoa, että hyvänen aika, miksi ette mene töihin vaikka vanhainkotiin! Useimmat huumeidenkäyttäjät ovat todella mukavia ihmisiä, ja heidän kanssaan on ollut paljon hauskoja hetkiä.

Theo van Dam osallistui Helsingissä eurooppalaisen Correlation-verkoston etsivän työn seminaariin. Hän on huolissaan myös etsivän kenttätyön tilasta.

– Sen on kaikkein vaikeinta työtä, mutta se on usein huonoimmin palkattua ja työntekijät ovat kokemattomimmasta päästä. Monesti käy niin, että kenttätyöntekijät kokemusta kartutettuaan saavat hienon viran, pukeutuvat pukuun, katoavat toimistohuoneisiinsa etkä näe heitä enää.

Mutta Theo van Dam jaksaa. Vielä vuosikymmenten jälkeen hän on tulisieluinen. Käyttäjille on puhuttava, heille on annettava tietoa, heitä on stimuloitava, yhteiskuntaan pitää vaikuttaa.

– En osaa tehdä mitään muuta, hän hymähtää. ✘